

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ»
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» галузі знань –
07 Управління та адміністрування
Спеціальність – 073 Менеджмент

Методичні вказівки та завдання щодо поточного і підсумкового контролю знань студентів денної та заочної форм навчання з дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» галузі знань – 07 Управління та адміністрування, Спеціальність – 073 Менеджмент / І. В. Зайцева-Калаур, О. М. Карапетян, – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 42 с.

Укладачі:

Зайцева-Калаур І.В – к.ю.н., доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Тернопільського національного економічного університету

Карапетян О.М. – к.е.н., доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Тернопільського національного економічного університету

Рецензенти: – **В. В. Кочин** – к.ю.н., заступник директора з підготовки наукових кадрів Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

– **Т. О. Подковенко** – к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права ТНЕУ

Відповідальний за випуск:

Москалюк Н.Б. – В.о. завідувача кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Тернопільського національного економічного університету;

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Тернопільського національного економічного університету;

Протокол № 1 від 29.08.2017 р.

Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Протокол № 1 від 29.08. 2017 р.

Методичні вказівки та завдання щодо поточного і підсумкового контролю знань студентів з дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці» включають: тематичний план, робочу програму, критерії оцінювання знань студентів, плани семінарських занять, перелік рекомендованої літератури до вивчення курсу, індивідуальні завдання для самостійної роботи студентів, завдання для підготовки комплексного практичного індивідуального завдання, практичні завдання та словник ключових термінів і понять.

Усі права застережені. Розповсюджувати і тиражувати методичні вказівки і завдання без офіційного дозволу авторів заборонено.

© Зайцева-Калаур І.В., Карапетян О.М., 2017

ТНЕУ, 2017

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тематичний план.....	6
Зміст програми за темами.....	7
Завдання для самостійного вивчення матеріалу та при підготовці до семінарських занять.....	10
Тематика самостійної роботи студентів.....	17
Завдання для КПЗ.....	19
Питання для підготовки до іспиту з дисципліни	22
Ситуаційні завдання	24
Критерії оцінювання знань студентів.....	31
Рекомендована література.....	32
Глосарій.....	38

ПЕРЕДМОВА

Із становленням України як суверенної, правової держави, розширенням її міжнародного співробітництва, реформуванням економіки та оборони постала необхідність створення принципово нової власної системи захисту інформації та законодавчого регулювання інформаційних правовідносин у сфері охорони таємниць. Конституція України, що стала гарантом побудови демократичної правової держави, не могла не врахувати загальносвітових тенденцій інформатизації суспільства. Тому багато її статей, зокрема, ст. 17, 32, 34, визначають забезпечення інформаційної безпеки як одну із найважливіших функцій держави і мають стати основою розвитку інформаційного законодавства. Ми живемо у світі конкурентної боротьби за сфери впливу на міжнародній арені, світових ринках, за пріоритети у науковій, військово-технічній, економічних галузях. Тому захист інформації, зокрема державної таємниці, є невід'ємною складовою національної безпеки України. А там, де переважають особливі інтереси держави, інтереси її безпеки, зовнішніх відносин та економіки, чинне законодавство повинно забезпечувати саме їх захист: утвердження інформаційного суверенітету України, її право на встановлення особливого порядку користування і розпорядження інформацією з обмеженим доступом, найважливішою складовою якої є державна таємниця.

Не менш актуальним є питання надійної охорони комерційної таємниці. Усвідомлюючи неупинний економічний розвиток, необхідність у досягненні переваги на ринку, потреб у знаннях про джерела загроз, порушників і потенційних збитків, господарюючі суб'єкти повинні приділяти увагу створенню системи охорони та захисту своїх інформаційних ресурсів. Питання забезпечення надійної охорони та захисту комерційної таємниці стає ще важливішим внаслідок загострення конкурентної боротьби на ринках, яке може призвести до використання конфіденційних відомостей з метою нанесення шкоди інтересам підприємства та завдання матеріальних і моральних збитків. Сьогодні рівень успішної та ефективної діяльності кожної організації залежить від уміння компанії захистити свою конфіденційну інформацію від її неправомірного використання. Таким чином, зараз існує актуальна потреба в захисті комерційної таємниці суб'єктів господарювання, який би був ефективним і відповідав сьогоdnішнім та перспективним вимогам ринкового середовища.

Метою вивчення дисципліни є можливість опанувати систему правових знань щодо порядку захисту державної таємниці; закріплення підприємством права на комерційну таємницю, основні юридичні засади, що забезпечують функціонування та захист комерційної таємниці, а також основні принципи правового регулювання відносин у сфері захисту цього правового інституту, підстави, особливості відповідальності щодо порушень законодавства про державну та комерційну таємницю.

Завдання курсу: вивчення понятійного апарату навчальної дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці», пізнання її предмета і значення

організації практичного захисту комерційних секретів у приватнопідприємницькій сфері економіки, а також концепції системного підходу до забезпечення захисту конфіденційної інформації.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці», фахівці за відповідним напрямом підготовки, спеціальністю та спеціалізацією мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог захисту інформації та володіти:

- *На рівні знань знати:*

- поняття за загальною характеристика таємної інформації;
- законодавче забезпечення захисту державної таємниці;
- правове регулювання захисту комерційної таємниці;
- механізм визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю, та інформації, що не може бути визначена підприємством комерційною таємницею;
- механізм доступу до інформації що становить державну таємницю та комерційну таємницю;
- систему правового захисту комерційної таємниці підприємства, її елементи та складові;
- порядок забезпечення інформаційної безпеки та захист комерційної таємниці;
- порядок організації роботи з документами, що становлять державну таємницю; порядок організації колективної роботи з документами що становлять комерційну таємницю; обов'язкові умови, пов'язані із забезпеченням безпеки використання, збереження та захисту комерційної таємниці підприємства;
- види і процедури юридичної відповідальності за розголошення державної та комерційної таємниці;
- тощо.

- *На рівні практичних навичок вміти:*

- свідомо дотримуватися правил роботи з інформацією з обмеженим доступом та виконувати вимоги до захисту інформації, що діють у системі ОВС України;
- використовувати спеціальні технічні засоби захисту інформації;
- використовувати програмні та апаратні засоби розмежування доступу до інформації у автоматизованих системах та антивірусні засоби захисту інформації у персональних комп'ютерах;
- використовувати комп'ютерні криптографічні, стеганографічні системи захисту інформації.

Успіхів вам, шановні студенти!

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Структура залікового кредиту дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці»

денна форма навчання

Назва теми	Кількість годин			
	Лекції	Практичні і заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Правовий режим державної та комерційної таємниці				
Тема 1. Інформація з обмеженим доступом: поняття та види.	2	2	6	0,5
Тема 2. Правовий захист державної таємниці.	4	2	10	0,5
Тема 3. Процедура віднесення інформації до державної таємниці.	4	2	10	0,5
Тема 4. Правовий захист комерційної таємниці.	4	2	10	0,5
Тема 5. Доступ до інформації (документів) та забезпечення безпеки їх використання.	4	2	10	0,5
Змістовий модуль 2. Організація роботи з документами				
Тема 6. Організація роботи з документами, що становлять державну таємницю.	2	1	10	0,5
Тема 7. Організація колективної роботи з документами що становлять комерційну таємницю.	2	1	10	0,5
Тема 8. Правове регулювання питань збереження комерційної таємниці при укладенні підприємницьких договорів і веденні ділових переговорів.	2	1	10	0,5
Тема 9. Види і процедури юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці.	2	1	10	0,5
Тема 10. Відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.	4	1	10	0,5
Всього	30	15	96	5

Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість годин			
	Лекції	Практичні і заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Тема 1. Інформація з обмеженим доступом: поняття та види.	1	1	12	-
Тема 2. Правовий захист державної таємниці.	1	1	14	-
Тема 3. Процедура віднесення інформації до державної таємниці.	2	2	14	-

Тема 4. Правовий захист комерційної таємниці.	2	1	14	-
Тема 5. Доступ до інформації (документів) та забезпечення безпеки їх використання.	1	2	14	-
Тема 6. Організація роботи з документами, що становлять державну таємницю.	1	1	14	-
Тема 7. Організація колективної роботи з документами що становлять комерційну таємницю.	1	1	12	-
Тема 8. Правове регулювання питань збереження комерційної таємниці при укладенні підприємницьких договорів і веденні ділових переговорів.	1	1	14	-
Тема 9. Види і процедури юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці.	1	1	12	-
Тема 10. Відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.	1	1	12	-
Всього	12	12	132	-

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА ТЕМАМИ

«Охорона державної та комерційної таємниці»

Змістовий модуль 1. Правовий режим державної та комерційної таємниці.

Тема 1. Інформація з обмеженим доступом: поняття та види.

Поділ та загальна характеристика інформації за режимом доступу. Державна таємниця – особливий вид таємної інформації. Поняття, правова природа та ознаки комерційної таємниці. Об'єкти комерційної таємниці та суб'єкти права на комерційну таємницю.

Тема 2. Правовий захист державної таємниці.

Законодавче забезпечення захисту державної таємниці. Законодавчо закріплені вимоги до інформації, що містить ознаки державної таємниці, впроваджені з метою охорони державної таємниці. Державна політика щодо захисту державної таємниці. Організаційно-правові заходи охорони та захисту державної таємниці. Організаційно-правова структура системи охорони державної таємниці.

Тема 3. Процедура віднесення інформації до державної таємниці.

Доекспертна стадія віднесення інформації до державної таємниці. Стадія експертного розгляду інформації для прийняття рішення про віднесення її до державної таємниці. Стадія формалізації рішення. Основні засади віднесення відомостей що містять ознаки державної таємниці до різних ступенів секретності.

Тема 4. Правовий захист комерційної таємниці.

Правове регулювання захисту комерційної таємниці в Україні. Правова характеристика уніфікованих основ захисту комерційної таємниці в міжнародному праві. Механізм визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю. Інформація, що не може бути визначена підприємством комерційною таємницею. Юридичне закріплення права підприємства на комерційну таємницю. Дії організаційного, технічного та психологічного характеру по управлінню комерційною таємницею на підприємстві.

Тема 5. Доступ до інформації та забезпечення безпеки їх використання.

Загальна характеристика та розмежування понять «допуск» та «доступ» до інформації з обмеженим доступом. Форми допуску до державної таємниці. Організація допуску до відомостей, що становлять державну таємницю. Доступ до інформації, що містить комерційну таємницю. Методи перевірки персоналу підприємства що має доступ до державної та комерційної таємниці. Юридичні зобов'язання співробітників підприємства, які отримали допуск до комерційної таємниці. Наслідки, які можуть наступити у разі, коли співробітник порушує вимоги, пов'язані із зобов'язанням про збереження довіреної йому таємної інформації. Обов'язкові умови, пов'язані із забезпеченням безпеки використання, збереження та захисту державної та комерційної таємниці. Технічний захист інформації, що містить державну та комерційну таємницю.

Змістовий модуль 2. Організація роботи з документами у сфері охорони та захисту державної та комерційної таємниці

Тема 6. Організація роботи з документами, що становлять державну таємницю.

Процес засекречування інформації – спосіб охорони документів, що містять державну таємницю. Розсекречування матеріальних носіїв інформації. Вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації. Структура та повноваження режимно-секретних органів. Внутрішньо - об'єктний режим та його задачі. Контроль за забезпеченням охорони державної таємниці.

Тема 7. Організація колективної роботи з документами що становлять комерційну таємницю.

Організація забезпечення комерційної таємниці при колективній роботі з документами. Розподіл повноважень та відповідальності між структурними підрозділами підприємства що стосується використання інформації. Аналіз звітів структурних підрозділів підприємства. Організація ведення закритого діловодства на підприємстві та обов'язки керівника цього підрозділу щодо захисту комерційної таємниці. Порядок перевірки всіх документів, підготовлених на підприємстві для використання засобами масової інформації, з метою попередження несанкціонованого розголошення охоронюваної інформації. Організація пропускового режиму в охоронюване приміщення у зв'язку з проведенням там ділових переговорів з питань, що становлять

комерційну таємницю, виробничих нарад тощо. Контроль за виконанням ділових документів

Тема 8. Правове регулювання питань збереження комерційної таємниці при укладенні підприємницьких договорів і веденні ділових переговорів

Характеристика окремих видів договорів за якими передається комерційно-цінна інформація. Дотримання вимог, які надають договору достатню юридичну силу. Захист інформації про факт укладення договору та умови його виконання. Збереження елемента конфіденційності предмета угоди у разі передавання науково-технічних знань, технологічного досвіду та технічних рішень. Особливості укладення угоди з іноземною фірмою, якщо вона має конфіденційний характер. Умови збереження комерційної таємниці у процесі ділових зустрічей партнерів.

Змістовий модуль 3. Відповідальність за порушення законодавства про державну та комерційну таємниці

Тема 9. Види і процедури юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці.

Поняття, ознаки та умови застосування юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці. Кримінально-правові проблеми матеріальності відомостей, що становлять державну таємницю. Кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці. Адміністративна відповідальність за порушення режиму державної таємниці.

Тема 10. Відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.

Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю. Застосування дисциплінарної і матеріальної відповідальності, передбаченої трудовим законодавством за порушення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю. Адміністративна відповідальність за розголошення комерційної таємниці. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю. Застосування норм господарського законодавства за неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ТА ПРИБІДГОТОВЦІ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

У процесі самостійного вивчення матеріалу та при підготовці до семінарських занять студенти мають засвоїти такі питання відповідно до тем робочої програми з дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці»

Тематика семінарських занять

ЗАНЯТТЯ 1

Тема 1. Інформація з обмеженим доступом: поняття та види.

1. Поділ та загальна характеристика інформації за режимом доступу.
2. Державна таємниця – особливий вид таємної інформації.
3. Поняття, правова природа та ознаки комерційної таємниці.
4. Об'єкти комерційної таємниці та суб'єкти права на комерційну таємницю.

Питання для дискусії:

1. Обґрунтуйте Вашу позицію з приводу доцільності/не доцільності прийняття спеціального Закону України «Про комерційну таємницю».
2. Проаналізуйте комерційну таємницю як об'єкт права інтелектуальної власності. Ваша думка на таке законодавче закріплення.

Практичні завдання.

1. Складіть порівняльну таблицю визначення поняття «інформація» закріплене чинним законодавством України.
2. Визначити спільні та відмінні риси «комерційної таємниці», «конфіденційної інформації» та «службової інформації».
3. Проведіть паралель між поняттями «комерційна таємниця» та «ноу-хау».
4. Наведіть спільні та відмінні ознаки характерні для «державної таємниці» та «комерційної таємниці».
2. Підготуйте письмові відповіді на запитання:
  - 1) Які відомості не можна вважати комерційною таємницею в Україні?
  - 2) Об'єктом яких правовідносин може бути інформація?
  - 3) 4) Чи можливо забезпечити надійне збереження комерційних секретів, керуючись лише національним законодавством України?
  - 5) У чому полягає суть концепції захисту фірмових секретів, розробленої відомим спеціалістом із США в галузі захисту інформації А. Патоксом?
  - 6) Визначити правові гарантії охорони та захисту комерційної таємниці суб'єкта господарювання.
3. Підготуйте доповідь на тему: «Охорона та захист комерційної таємниці за нормами міжнародного законодавства».

ЗАНЯТТЯ 2

Тема 2. Правовий захист державної таємниці.

1. Законодавче забезпечення захисту державної таємниці.
2. Законодавчо закріплені вимоги до інформації, що містить ознаки державної таємниці, впроваджені з метою охорони державної таємниці.
3. Державна політика щодо захисту державної таємниці.
4. Організаційно-правові заходи охорони та захисту державної таємниці.
5. Організаційно-правова структура системи охорони державної таємниці.

Питання для дискусії:

1. Яке значення для держави та суспільства надійна охорона державної таємниці. Обґрунтуйте думку.
2. Який вплив радянського законодавства на становлення системи охорони державної таємниці в незалежній Україні.

Практичні завдання.

1. Продовжіть думку:

1. Законодавство про державну таємницю поширюється на...
2. Допуск до державної таємниці – це...
3. Засекречування матеріальних носіїв інформації – це...
4. Система охорони державної таємниці – це...

2. Підготуйте письмові відповіді на запитання:

1. Основні законодавчі та нормативні акти, які регулюють суспільні відносини пов'язані з віднесення інформації до державної таємниці.
2. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці.
3. Інформація, що не може бути віднесена до державної таємниці.

Відобразити схематично систему охорони державної таємниці поділивши її на підсистеми управління (керування), виконання, інформування, забезпечення та контролю.

3. Підготуйте доповідь на тему: «Нормативно-правове регулювання охорони державної таємниці в зарубіжних країнах»

ЗАНЯТТЯ 3

Тема 3. Процедура віднесення інформації до державної таємниці.

1. Доекспертна стадія віднесення інформації до державної таємниці.
2. Стадія експертного розгляду інформації для прийняття рішення про віднесення її до державної таємниці.
3. Стадія формалізації рішення.
4. Основні засади віднесення відомостей що містять ознаки державної таємниці до різних ступенів секретності.

Питання для дискусії:

1. Чим керується державний експерт з питань таємниць при прийнятті рішення про віднесення інформації до державної таємниці.
2. Яка існує методика розрахунку шкоди національній безпеці держави за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Практичні завдання.

1. Продовжіть думку:

1. До державної таємниці у сфері економіки, науки і техніки відносить інформація щодо .....
2. Не відноситься до державної таємниці інформація щодо .....
3. Державний експерт з питань таємниць здійснює...
4. Виконання функцій державного експерта з питань таємниць на конкретних посадових осіб...
5. Державний експерт з питань таємниць відповідно до покладених на нього завдань визначає...
6. Державний експерт з питань таємниць під час виконання покладених на нього функцій зобов'язаний...
7. Державний експерт з питань таємниць має право:
8. Рішення про віднесення інформації до державної таємниці приймається...
9. Звід відомостей, що становлять державну таємницю, формує та публікує в офіційних виданнях...

2. Підготуйте письмові відповіді на запитання:

1. Державна політика щодо державної таємниці.
2. Права та обов'язки державних експертів з питань таємниць.
3. Визначити схематично порядок віднесення інформації до державної таємниці.
4. Порядок засекречення матеріальних носіїв інформації.

ЗАНЯТТЯ 4

Тема 4. Правовий захист комерційної таємниці.

1. Правове регулювання захисту комерційної таємниці в Україні.
2. Правова характеристика уніфікованих основ захисту комерційної таємниці в міжнародному праві.
3. Механізм визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю.
4. Інформація, що не може бути визначена підприємством комерційною таємницею.
5. Юридичне закріплення права підприємства на комерційну таємницю.
6. Дії організаційного, технічного та психологічного характеру по управлінню комерційною таємницею на підприємстві.

Питання для дискусії:

1. Які загальні рекомендації можна виокремити, аналізуючи теорію та практику захисту конфіденційної інформації та будь-яких видів її носіїв, що

безпосередньо належать концернам, корпораціям, компаніям США, Німеччини, Франції та інших країн?

2. Заходи з підвищення психологічної лояльності з боку працівників як ефективна складова охорони комерційної таємниці суб'єкта господарювання.

Практичні завдання.

Визначте, правильні твердження (так, ні).

1. Комерційна таємниця – це виробнича, науково-технічна, управлінська, фінансова та інша документована інформація, яку підприємець вважає конфіденційною.
2. Конфіденційна інформація – це відомості про усе навколишнє у світі, процесах, які в ньому відбуваються, події, ситуаціях, явища, які отримують і якими обмінюються люди прямо або за допомогою певних пристроїв.
3. Відомості, що не становлять комерційну таємницю: документи про платоспроможність, умови праці.
4. Охорона комерційної таємниці закріплена в Законі України «Про комерційну таємницю».
5. Основна мета захисту конфіденційної інформації полягає в тому, щоб збільшити розміри прибутку підприємства.
6. При звільненні працівника, який відповідав за документи з грифом «Комерційна таємниця», проводиться перевірка документів, які були за ним закріплені.
7. Чи можна користуватися документами з грифом «Комерційна таємниця» особам, що мають офіційний доступ до інформації у будь-який час та у будь-якому місці?
8. Чи підлягають обов'язковій реєстрації всі вхідні, вихідні і внутрішні документи?
9. Ким здійснюється прийом і облік документів в організації?
10. Забороняється чи ні використовувати для розмноження документів з грифом (ДСК) розмножувальну техніку, не обладнану технічними засобами захисту інформації.

Підготуйте письмові відповіді на запитання:

1. Складіть схематично порядок віднесення інформації до комерційної таємниці.

2. Визначте дії психологічного характеру щодо охорони державної таємниці.

ЗАНЯТТЯ 5

Тема 5. Доступ до інформації (документів) та забезпечення безпеки їх використання.

1. Загальна характеристика та розмежування понять «допуск» та «доступ» до інформації з обмеженим доступом.

2. Форми допуску до державної таємниці.
3. Організація допуску до відомостей, що становлять державну таємницю.
4. Доступ до інформації, що містить комерційну таємницю.
5. Методи перевірки персоналу підприємства що має доступ до державної та комерційної таємниці.
6. Юридичні зобов'язання співробітників підприємства, які отримали допуск до комерційної таємниці.
7. Наслідки, які можуть наступити у разі, коли співробітник порушує вимоги, пов'язані із зобов'язанням про збереження довіреної йому таємної інформації.
8. Обов'язкові умови, пов'язані із забезпеченням безпеки використання, збереження та захисту державної та комерційної таємниці.
9. Технічний захист інформації, що містить державну та комерційну таємницю.

Питання для дискусії:

1. Визначте процедури, методи і підходи, які дозволяють зупинити, нейтралізувати і ліквідувати прояви протиправного доступу до таємної (закритої) інформації. Обґрунтуйте свою думку.
2. Визначте, які гарантії надійної охорони комерційної таємниці є найбільш дієвими для власника інформації.

Практичні завдання.

1. Які є форми допуску громадян до державної таємниці залежно від ступеня секретності інформації
2. Назвіть встановлені строки дії допусків для роботи з секретною інформацією.
3. Визначте у яких випадках може бути відмовлено у наданні допуску громадянину до державної таємниці?
4. За яких умов надається допуск дієздатним громадянам України до державної таємниці?
5. Чи може бути відмовлено у наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обґрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією?
6. Визначте принципи побудови системи правового захисту комерційної таємниці. Проаналізуйте їх.
7. Наведіть особливості попередження витоку конфіденційних відомостей, які підготовлені на підприємстві для засобів масової інформації і пов'язані з його діяльністю.
8. Порядок створення РСО на підприємстві для забезпечення захисту секретної інформації.

ЗАНЯТТЯ 6

Тема 6. Організація роботи з документами, що становлять державну таємницю. Організація колективної роботи з документами що становлять

комерційну таємницю.

1. Процес засекречування інформації – спосіб охорони документів, що містять державну таємницю.
2. Розсекречування матеріальних носіїв інформації.
3. Вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації.
4. Структура та повноваження режимно-секретних органів.
5. Внутрішньо-об'єктний режим та його задачі.
6. Контроль за забезпеченням охорони державної таємниці.
7. Організація забезпечення комерційної таємниці при колективній роботі з документами.
8. Розподіл повноважень та відповідальності між структурними підрозділами підприємства що стосується використання інформації.
9. Аналіз звітів структурних підрозділів підприємства.
10. Організація ведення закритого діловодства на підприємстві та обов'язки керівника цього підрозділу щодо захисту комерційної таємниці.
11. Порядок перевірки всіх документів, підготовлених на підприємстві для використання засобами масової інформації, з метою попередження несанкціонованого розголошення охоронюваної інформації.
12. Організація пропускового режиму в охоронюване приміщення у зв'язку з проведенням там ділових переговорів з питань, що становлять комерційну таємницю, виробничих нарад тощо.
13. Контроль за виконанням ділових документів.

Питання для дискусії:

1. Проаналізуйте організацію внутрішньо-об'єктного та пропускового режиму на підприємствах, що здійснюють роботу з відомостями визначеними державною таємницею.

Практичні завдання.

1. Визначте порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, що містять конфіденційну інформацію і є власністю держави.
2. Яким вимогам повинна відповідати інформація з переліку відомостей про конфіденційну інформацію, що є власністю держави?
3. Хто відповідає за забезпечення правильного ведення обліку, зберігання та використання документів з грифом “ДСК”?
4. Ким розробляється і затверджується перелік відомостей, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави і яким надається гриф обмеження доступу — “ДСК”?
5. Охарактеризуйте порядок проставлення грифа “ДСК” на документі.
6. Чи можуть керівники центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади зняти гриф “ДСК” з документів, підготовлених їх структурними підрозділами?

7. На які підрозділи організацій та установ покладається обов'язок з ведення обліку, зберігання, розмноження та використання документів з грифом “ДСК”?

8. На які підрозділи організацій покладається завдання із запобігання розголошенню відомостей, що містяться в документах з грифом “ДСК”, та випадків втрат таких документів?

ЗАНЯТТЯ 7

Тема 7. Правове регулювання питань збереження комерційної таємниці при укладенні підприємницьких договорів і веденні ділових переговорів

1. Характеристика окремих видів договорів за якими передається комерційно-цінна інформація.
2. Дотримання вимог, які надають договору достатню юридичну силу.
3. Захист інформації про факт укладення договору та умови його виконання.
4. Збереження елемента конфіденційності предмета угоди у разі передавання науково-технічних знань, технологічного досвіду та технічних рішень.
5. Особливості укладення угоди з іноземною фірмою, якщо вона має конфіденційний характер.
6. Умови збереження комерційної таємниці у процесі ділових зустрічей партнерів.

Питання для дискусії:

1. Яке значення комерційної таємниці при укладанні і виконання договору комерційної концесії.
2. Запропонуйте основні умови договору про конфіденційність.
3. Проаналізуйте неформальні та формальні канали витоку інформації про комерційну таємницю.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте умови збереження комерційної таємниці у ліцензійних договорах.
2. Визначте основні умови опціонної угоди.
3. Визначте істотні умови договору франчайзингу.
4. Правове регулювання передачі комерційної таємниці у відносинах з державними органами.

ЗАНЯТТЯ 8

Тема 8. Види і процедури юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці. Відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.

1. Поняття, ознаки та умови застосування юридичної відповідальності за розголошення державної таємниці.

2. Кримінально-правові проблеми матеріальності відомостей, що становлять державну таємницю.
3. Кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці.
4. Адміністративна відповідальність за порушення режиму державної таємниці.
5. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.
6. Застосування дисциплінарної і матеріальної відповідальності, передбаченої трудовим законодавством за порушення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю.
7. Адміністративна відповідальність за розголошення комерційної таємниці.
8. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.
9. Застосування норм господарського законодавства за неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею.

Питання для дискусії:

1. Шляхи вдосконалення кримінального законодавства в сфері охорони державної таємниці.
2. Кримінологічний аналіз загроз у сфері охорони державної таємниці.
3. Дослідити критерії розрахунку шкоди, заподіяної порушенням права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю

Практичні завдання

1. Визначити види порушення прав на комерційну таємницю.
2. Охарактеризуйте форми і способи захисту прав на комерційну таємницю
3. Здійснити аналіз злочинних діянь передбачених КК України: «Державна зрада» (у формі шпигунства), «Шпигунство», «Розголошення державної таємниці», «Втрата документів, що містять державну таємницю», «Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості».

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять без участі викладача.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення даної навчальної дисципліни: підручниками, навчальними посібниками, опорними конспектами

лекцій, інтерактивними навчально-методичними комплексами дисциплін, тощо.

Мета виконання самостійної роботи полягає у глибокому вивченні теоретичних та практичних аспектів управління захистом комерційної таємниці на підприємстві.

Результатом самостійної роботи є реферат обсягом 15-20 сторінок друкованого тексту через 1,5 інтервали 14-м кеглем.

На початку роботи слід чітко сформулювати мету досліджень, що повинна відповідати заданій темі реферату, а також завдання, які необхідно вирішити для досягнення мети досліджень.

Робота повинна бути написана студентом самостійно, своїми словами. Забороняється переписувати зміст підручників, нормативних актів тощо. Цитування робіт окремих авторів необхідно наводити з посиланням на джерела їх опублікування, що наводиться в кінці роботи у списку використаної літератури.

При написанні роботи студент повинен поряд з теоретичним висвітленням аспектів теми, дати її аналіз з залученням практичних матеріалів щодо процедури забезпечення збереження та захисту комерційної таємниці на підприємстві.

У тих випадках, коли робота повертається студенту для виправлення помилок, нова робота повинна представлятися для перевірки разом з поверненою.

Тематика самостійної роботи студентів:

1. Компетенція державних органів, які здійснюють правове регулювання у сфері охорони комерційної таємниці.
2. Юридичне закріплення права підприємства на комерційну таємницю.
3. Юридичне поняття допуску до комерційної таємниці підприємства. Перевірка осіб, які оформлюються для роботи з комерційними таємницями.
4. Характеристика особливостей законодавства у сфері захисту комерційної таємниці.
5. Суб'єкти і об'єкти захисту комерційної таємниці. Концепція захисту комерційної таємниці – “opsec” (operation security).
6. Особливості правового регулювання охорони комерційної таємниці при веденні ділових переговорів і укладенні комерційних договорів.
7. Концептуальні основи і принципи захисту комерційної таємниці.
8. Поняття і ознаки комерційної таємниці.
9. Система правового захисту комерційної таємниці підприємства та її елементи.
10. Способи, методи і джерела отримання інформації про партнерів у підприємницькій діяльності.
11. Розбіжності в законодавстві України, пов'язані з захистом комерційної таємниці.
12. Правове регулювання відносин у сфері захисту комерційної таємниці.

13. Державні гарантії права на інформацію.
14. Правова охорона державної науково-технічної інформації.
15. Інформаційно-технічний захист інформації.
16. Охорона державної таємниці.
17. Види та особливості відповідальність за порушення законодавства про захист комерційної таємниці відповідно до норм вітчизняного законодавства.
19. Охорона права на інформацію.
20. Методика розробки та переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю.
21. Правові відносини підприємства з контролюючими органами з питань, пов'язаних із захистом комерційної таємниці.
22. Захист інформації в локальній і корпоративній мережах підприємств.
23. Організація роботи з документами на підприємстві. Робота з документами, що містять комерційну таємницю.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПРАКТИЧНОГО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ»

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання (далі – КПЗ) є видом поза аудиторної індивідуальної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і є окремим заліковим модулем з дисципліни. КПЗ є невід'ємною частиною навчального процесу і розцінюється як серйозне осмислення набутих знань отриманих студентом при вивченні дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці».

КПЗ забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення курсу: підручники, навчальні та методичні посібники, опорні конспекти лекцій тощо.

КПЗ з дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці» включає написання наукового повідомлення на обрану тему та складання студентом тестових завдань за темою наукового повідомлення.

Завдання 1. Теоретично-прикладні аспекти (орієнтований перелік питань)

1. Методи та засоби збору, відновлення, поширення, захисту та зберігання інформації яка містить комерційну таємницю.
2. Забезпечення безпеки документування і документообігу на підприємстві.
3. Перспективне та поточне планування діяльності щодо захисту комерційної таємниці та інформації з обмеженим доступом.
4. Методи вимірювання вартості інформації, що становить комерційну

таємницю.

5. Комерційна таємниця як об'єкт правової охорони інтелектуальної власності.

6. Комерційна таємниця – невід'ємний елемент та об'єктивна складова ринкових відносин.

7. Договірні зобов'язання про зберігання комерційної таємниці з працівниками, які мають до неї відношення.

8. Право власника комерційної таємниці на самозахист від злочинних посягань третіх осіб, які незаконно збирають конфіденційну інформацію на території чи у приміщеннях, які займає власник такої інформації.

9. Захист порушеного права на комерційну таємницю в юрисдикційній формі.

10. Особливості правової охорони конфіденційної інформації при укладенні угоди з іноземною фірмою

11. Концепція технічного захисту інформації в Україні.

12. Кримінологічна класифікація та характеристика злочинів у сфері інформаційних технологій.

13. Забезпечення встановленого керівними документами порядку розробки, впровадження й експлуатації в промисловому режимі програмно-технічних комплексів.

14. Аналіз видів загроз у сфері інформаційних технологій.

15. Формування підрозділу інформаційної безпеки СБ підприємства та заходи захисту комерційної таємниці

16. Механізм реалізації прав особи на комерційну таємницю

17. Правові відносини підприємства з контролюючими органами в питаннях, пов'язаних із захистом комерційної таємниці та конфіденційних відомостей.

18. Управління комерційною таємницею на підприємстві: дії організаційного, технічного та психологічного характеру.

19. Законодавчі гарантії забезпечення права на інформацію і методи правового регулювання, що забезпечують захист комерційної таємниці.

20. Охорона банківської таємниці.

21. Договірні відносини у сфері охорони комерційної таємниці (інформації).

22. Комерційна таємниця в законодавстві іноземних країн і в міжнародному праві.

23. Охорона ноу-хау.

24. Історія розвитку законодавства України про комерційну таємницю.

25. Поняття та зміст комерційної таємниці.

26. Шляхи удосконалення цивільно-правового регулювання комерційної таємниці як об'єкта права інтелектуальної власності.

Методичні рекомендації з виконання та оформлення роботи.

а) Обсяг. Оптимальний обсяг для індивідуальної роботи становить 25-30 друкованих сторінок.

Рекомендовані орієнтири стосуються основного тексту роботи і не поширюються на список використаних джерел та додатки.

Допускається відхилення від зазначених орієнтирів у бік збільшення у межах 20 відсотків. Якщо обсяг контрольної роботи перевищує вказані межі, науковий керівник може зазначити це як недолік.

б) Структура роботи. Обов'язковими складовими є:

- 1) зміст;
- 2) вступ;
- 3) основна частина;
- 4) висновки;
- 5) список використаних джерел.

в) Зміст роботи включає план роботи, а також посилання на список використаних джерел.

Вступ. У вступі обґрунтовується актуальність і науково-практичне значення обраної теми роботи, визначається її мета та завдання, ступінь її дослідженості в науковій вітчизняній та зарубіжній літературі, об'єкт та предмет, методи дослідження, структура контрольної роботи. Рекомендований обсяг вступ – 2-3 сторінки.

Основна частина являє собою змістовне розкриття питань, які становлять предмет дослідження.

Висновки (до 3 сторінок). Містять теоретичні й практичні підсумки проведеного дослідження. Виписуються загальні висновки, які відображають коротку оцінку проаналізованих теоретичних положень, конструкцій, практики за об'єктом дослідження. Висновки повинні логічно впливати зі змісту викладеного матеріалу, бути самостійними й конструктивними.

Список використаних джерел. У списку наводяться джерела, на які зроблені посилання в контрольній роботі, при цьому слід дотримуватися вимог стосовно назви джерел та послідовності їх розміщення у списку.

Форма виконання. Індивідуальна робота виконується на стандартних аркушах паперу формату А4 (210 мм x 297 мм) з розміщенням тексту лише на одному боці аркуша та з дотриманням відповідних технічних вимог щодо розміщення тексту та встановлених правил щодо посилань на джерела. Сторінки роботи, починаючи з вступу, мають бути пронумеровані. При цьому титульна сторінка та зміст контрольної роботи включаються до загальної нумерації сторінок, однак цифр 1 на титульній сторінці не ставиться.

За певними правилами оформлюється титульна сторінка. У кінці роботи, після списку використаних джерел студент повинен поставити дату її фактичного завершення і власноручний підпис.

Порядок захисту

Захист індивідуальної роботи відбувається на кафедрі, або за бажанням в присутності студентів групи, і проходить за процедурою, яка передбачає:

- виступ студента (до 5–7 хвилин), у якому доповідаються основні здобутки контрольної роботи та вказуються труднощі чи проблеми, з якими зіткнувся студент під час написання контрольної роботи;
- відповіді на запитання присутніх;

- оцінку індивідуальної роботи з урахуванням процедури її захисту.

Відповіді студента мають бути конкретними, змістовними, лаконічними та науково обґрунтованими.

Результати захисту роботи оцінюються за модульно-рейтинговою системою, визначеною Положенням про рейтингову систему оцінювання набутих студентом знань та вмінь з навчальної дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці».

Індивідуальні роботи зберігаються на кафедрі упродовж одного року, потім списуються в установленому порядку. Роботи, що мають наукову і практичну цінність, рекомендуються кафедрою для написання студентом курсової роботи з даної теми, а також для підготовки наукових статей та доповідей на наукових конференціях.

Завдання 2.

Скласти проект захисту комерційної таємниці на підприємстві (на прикладі...):

1. Визначити дії правового характеру;
2. Визначити поетапно дії організаційного характеру.
3. Визначити дії психологічного та технічного характеру.

Як додатки оформити наступні документи:

- 1) проект договору про нерозголошення комерційної таємниці;
- 2) угода про конфіденційність з відвідувачами підприємства;
- 3) службова записка з пропозицією віднесення інформації до комерційної таємниці

Питання для підготовки до іспиту з дисципліни «Охорона державної та комерційної таємниці»

1. Поділ та загальна характеристика інформації за режимом доступу.
2. Державна таємниця – особливий вид таємної інформації.
3. Поняття, правова природа та ознаки комерційної таємниці.
4. Об'єкти комерційної таємниці та суб'єкти права на комерційну таємницю.
5. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності.
6. Співвідношення комерційної таємниці і службової таємниці.
7. Співвідношення комерційної таємниці, ноу-хау та торгового секрету.
8. Співвідношення комерційної та державної таємниці.
9. Законодавче забезпечення захисту державної таємниці.
10. Законодавчо закріплені вимоги до інформації, що містить ознаки державної таємниці, впроваджені з метою охорони державної таємниці.
11. Державна політика щодо захисту державної таємниці.
12. Організаційно-правові заходи охорони та захисту державної таємниці.
13. Законодавчо закріплені вимоги до інформації, що містить ознаки державної таємниці.

14. Основні засади віднесення відомостей що містять ознаки державної таємниці до різних ступенів секретності.
15. Процедура віднесення інформації до державної таємниці.
16. Правове регулювання захисту комерційної таємниці в Україні.
17. Проаналізувати сучасне законодавство у сфері охорони комерційної таємниці: визначити недоліки та запропонувати шляхи його вдосконалення.
18. Механізм визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю.
19. Інформація, що не може бути визначена підприємством комерційною таємницею.
20. Юридичне закріплення права підприємства на комерційну таємницю.
21. Система правового захисту комерційної таємниці підприємства, її елементи та складові.
22. Дії організаційного характеру щодо забезпечення захисту комерційної таємниці на підприємстві.
23. Дії психологічного характеру щодо забезпечення захисту комерційної таємниці на підприємстві.
24. Дії правового характеру щодо забезпечення захисту комерційної таємниці.
25. Визначити внутрішні та зовнішні чинники, що сприяють витоку конфіденційної інформації.
26. Проаналізувати процес віднесення інформації до комерційної таємниці.
27. Проект захисту комерційної таємниці на підприємстві.
28. Досвід захисту комерційних секретів західними фірмами.
29. Загальна характеристика та розмежування понять «допуск» та «доступ» до комерційної таємниці.
30. Форми допуску до державної таємниці.
31. Організація допуску до відомостей, що становлять державну таємницю.
32. Доступ до інформації, що містить комерційну та банківську таємницю.
33. Методи перевірки персоналу підприємства що має доступ до державної та до комерційної таємниці.
34. Юридичні зобов'язання співробітників підприємства, які отримали допуск до комерційної таємниці.
35. Наслідки, які можуть наступити у разі, коли співробітник порушує вимоги, пов'язані із зобов'язанням про збереження довіреної йому таємної інформації.
36. Технічний захист інформації, що містить державну та комерційну таємницю.
37. Процес засекречування інформації – спосіб охорони документів, що містять державну таємницю.
38. Розсекречування матеріальних носіїв інформації.
39. Структура та повноваження режимно-секретних органів.
40. Внутрішньо - об'єктний режим та його задачі.
41. Контроль за забезпеченням охорони державної таємниці.
42. Розподіл повноважень та відповідальності між структурними підрозділами підприємства що стосується використання інформації.

43. Організація ведення закритого діловодства на підприємстві та обов'язки керівника цього підрозділу щодо захисту комерційної таємниці.
44. Організація пропускового режиму в охоронюване приміщення у зв'язку з проведенням там ділових переговорів з питань, що становлять комерційну таємницю, виробничих нарад тощо.
45. Організаційно - нормативні (локальні) документи підприємства.
46. Правове регулювання передачі комерційної таємниці в договірних відносинах.
47. Дотримання вимог, які надають договору достатню юридичну силу.
48. Збереження елемента конфіденційності предмета угоди у разі передавання науково-технічних знань, технологічного досвіду та технічних рішень.
49. Визначити поняття охорони та захисту комерційної таємниці.
50. Загальна характеристика юрисдикційної та неюрисдикційної форми захисту прав на комерційну таємницю.
51. Поняття, ознаки та умови застосування юридичної відповідальності за розголошення державної та комерційної таємниці.
52. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю.
53. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю.
54. Застосування норм господарського законодавства за неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею.
55. Кримінально-правовий захист комерційної таємниці.
56. Захист прав на комерційну таємницю в порядку адміністративного судочинства.
57. Цивільно-правовий захист комерційної таємниці: способи захисту, форми захисту та засоби захисту.
58. Застосування кримінально-правових санкцій за порушення прав на комерційну таємницю.

СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ

1. Громадянин Жаровський десять років тому, який допускався за формою один до відомостей, що становлять державну таємницю, і, що припинив трудові відносини з закритим науково-дослідницьким інститутом (НДІ) 6 років тому, звернувся до паспортно-візової служби з проханням на отримання закордонного паспорта і дозволом на виїзд з України до Великобританії. У видачі закордонного паспорта і дозволу на виїзд йому було відмовлено. Підставою для відмови є те, що відомості, до яких був свого часу допущений Жаровський, зберігають секретність. Останній вважає, що його права порушені і звернувся до колеги адвокатів за юридичною допомогою.

Вирішіть дану справу.

2. Проти журналістки Паньків, яка не пройшла процедуру допуску до відомостей, що становлять державну таємницю, було порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченим ст. 328 КК України.

Обставини справи зводилися до наступного.

Журналістка Паньків оприлюднила (опублікувала в газеті) закриті відомості про обсяги запасів у надрах стратегічного виду корисних копалин в Україні, отримані нею в ході інтерв'ю з високопоставленою особою з Мінекономрозвитку.

1. Чи є журналістка суб'єктом розголошення державної таємниці?

2. Чи є суб'єктом розголошення відомостей, що становлять державну таємницю посадова особа з Мінекономрозвитку, у функціональні обов'язки якого входить робота з такими відомостями?

3. Чи може журналістка бути притягнута до кримінальної відповідальності, якщо в ході інтерв'ю була попереджена з боку інтерв'ююваного, що відомості якими він ділиться не підлягають розповсюдженню в силу їх таємності?

4. Чи може журналістка бути притягнута до кримінальної відповідальності як співучасник злочину?

3. Інженер Д і К., виконуючи спільну науково-дослідну роботу створили нове технічне рішення. Співавтори мали допуск до відомостей, що становлять державну таємницю за другою формою. Повідомивши інститут, на базі якого реалізовувався проект про створений винахід і, не отримавши від інституту даних про подачу заявки, передачу права на службовий винахід і намір зберегти відомості про створений винахід у таємниці протягом 4-х місяців, співавтори прийняли рішення подати заявку на отримання патенту самостійно.

При розгляді заявки державним органом виконавчої влади з інтелектуальної власності було встановлено, що містяться в ній відомості, які складають державну таємницю.

1. Чи підлягає засекреченню заявка на винахід? Як можна вирішити дану ситуацію?

4. Громадянин Лепкий, який має доступ до державної таємниці в сфері оборони держави, загубив диск, на якому зберігалися відомості, які становлять державну таємницю.

Проаналізуйте дії останнього та визначте міру відповідальності.

5. Керівник служби безпеки фірми «Мрія» склав для персоналу фірми інструкцію по роботі з документами, що становлять комерційну таємницю. Відповідно до цієї інструкції працівники фірми повинні були давати відповідну

підписку про її нерозголошення, або це зобов'язання мало включатися в якості окремого пункту в трудову угоду того чи іншого працівника. Якщо відомості, що становлять комерційну таємницю, доводилося розголошувати своїм діловим партнерам або клієнтам фірми, то положення про нерозголошення таємниці обов'язково повинні були включатися у відповідні договори з учасниками правовідносин. З метою запобігання витоку комерційної інформації співробітникам фірми заборонялося передавати будь-яку інформацію правоохоронним органам; інформацію могли передавати лише керівник фірми і керівник служби безпеки. Також в інструкцію були введені положення, що дозволяють здійснювати фото- та кінозйомку службових та інших приміщень з письмового дозволу директора фірми «Мрія».

Дайте правову оцінку положень цієї інструкції з точки зору законодавства.

6. Громадянка А працювала 5 років на підприємстві "Простір" на посаді дизайнера. Враховуючи її досвід роботи та репутації, керівництво підприємства доручило А. займатися питаннями, які потребували доступу А. до комерційної інформації підприємства. За наказом генерального директора підприємства "Простір" на підставі "Положення про комерційну таємницю підприємства та правила її збереження" видав дозвіл на доступ до комерційної інформації. Оскільки система комерційної інформації підприємства "Простір" мала триступеневий рівень – "Комерційна таємниця – особливо важливо", "Комерційна таємниця – суворо конфіденційно", "Комерційна таємниця – конфіденційно", дозвіл на доступ передбачав право А. доступу до інформації "Комерційна таємниця – особливо важливо". Користуючись наявністю такого дозволу А. звернулася до відділу розробок з проханням надати їй певну необхідну їй інформацію, та отримала цю інформацію. Після цього випадку працівника відділу розробок було звільнено через те, що надана ним інформація відносилася до категорії Комерційна таємниця – конфіденційно та не може бути відкрита на підставі наданого дозволу. Крім того, стало відомо, що А. було звільнено з підприємства на якому вона працювала раніше на підставі розголошення нею комерційної інформації підприємства. Після цього керівництвом було відмінено наказ про доступ А. до комерційної інформації.

1. Дайте правову оцінку ситуації.

2. Чи має право доступу особа до іншого виду комерційної інформації, якій надано право доступу до комерційної інформації – особливо важливо?

3. Як змінилась би ситуація, якщо наказом керівництва не було зазначено різновид комерційної інформації до якого має доступ А.

4. Чи правомірне звільнення працівника, який надав інформацію?

5. Які підстави відзиву дозволу на доступ до комерційної інформації підприємства?

7. 08.03.2015 р. між ТОВ "Восток-сервіс" та НАК "Нафтогаз України" укладено договір № 6/07 підряду на будівництво метрологічного центру. Відповідно до п. 3.1 укладеного договору НАК "Нафтогаз України" (замовник) доручає, а ТОВ "Восток-сервіс" (підрядник) приймає на себе зобов'язання виконати на свій ризик власними та залученими силами і засобами роботи "під ключ" на об'єктах метрологічного центру, а саме: демонтажні, будівельні, монтажні, пусканалагоджувальні роботи, що передбачені проектно-конструкторською документацією, розробку якої забезпечує підрядник; роботи по придбанню та шефмонтажу обладнання для метрологічного центру; необхідні науково-дослідні та конструкторські роботи для забезпечення передових технічних рішень в процесі будівництва.

Відповідно до п. 1.5. графіку виконання робіт та введення в експлуатацію 11 черги будівництва метрологічного центру визначено врегулювання правовідносин між позивачем та відповідачем щодо винаходів ноу-хау, застосованих при будівництві, ТОВ "Восток-сервіс" на адресу НАК "Нафтогаз України" направлено проект договору про Нерозповсюдження (збереження) комерційної таємниці. Умовами проекту передбачено, що позивач передав на підставі договору підряду №42 від 08.03.2015 року відповідачу інформацію, визначену основним договором і щодо якої позивачем встановлено у відповідності до Глави 46 Цивільного кодексу України режим комерційної таємниці, а саме проектно-кошторисну документацію (основний проект) на будівництво метрологічного центру. НАК "Нафтогаз України" відмовилась укласти договір про нерозповсюдження комерційної інформації. ТОВ "Восток-сервіс" звернулося до суду з позовом до НАК "Нафтогаз України" про спонукання до укладення договору про збереження (нерозповсюдження) комерційної інформації (конфіденційної інформації). Позивач зазначає, що також існує необхідність у призначенні судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. Яке рішення повинен прийняти суд?

8. Підприємство К віднесло до комерційної інформації деякі інгредієнти, які входять до складу харчової продукції, яка ними виготовляється. Мотивуючи комерційною інформацією підприємство К. відмовляється надавати інформацію про ці інгредієнти споживачам (їх назву та особливості). При цьому положеннями ст. 5 Закону України "Про інформацію" передбачено право кожного на доступ до інформації, яка стосується його прав та інтересів та положення Закону України "Про захист прав споживачів" передбачає право

споживача на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію (ч. 4 ст. 4).

1. Проаналізуйте дану ситуацію.

2. Як співвідносяться між собою нормативно-правові акти, що регулюють захист комерційної таємниці підприємства та права споживачів на доступ до інформації?

3. Чи правомірні дії підприємства К?

9. Заступник керівника центрального органу виконавчої влади, проаналізувавши створену в процесі діяльності документацію, прийняв рішення щодо віднесення даних відомостей до державної таємниці, про що підписав відповідний наказ.

Визначте порядок віднесення відомостей до державної таємниці. Чи правомірні дії даної посадової особи?

10. Компанія "Еко-Лайф" спеціалізується на розробці і виробництві приладів з очищення води. Компанія володіє декількома патентами на винаходи, а ряд її оригінальних розробок використовується в режимі комерційної таємниці. Найбільшим попитом у споживачів останні два роки користується прилад "Еко-П2", в якому використана унікальна технологія очищення води, яка не має світових аналогів. Беручи участь у міжнародній виставці, фахівці компанії "Еко-Лайф" виявили, що ТОВ "Прайм" на своєму стенді демонструє прилад з очищення води, який за своїми характеристиками дуже нагадує прилад "Еко-П2". Дослідження показало, що ТОВ "Прайм" використовувало у своєму приладі ту ж технологію очищення води, що і компанія "Екотон".

Чи порушені права компанії "Еко-Лайф" на комерційну таємницю? Які саме обставини потрібно з'ясувати? Вирішіть дану ситуацію.

11. М., працівник науково-дослідницького інституту України, з метою доопрацювати деякі наукові розрахунки, таємно виніс за межі інституту документи, що містять інформацію, яка становить державну таємницю. По дорозі додому він зайшов до магазину з метою зробити покупки, а машину залишив на стоянці біля магазину. Повернувшись приблизно через годину, він з'ясував, що з машини були викрадені магнітофон та портфель з документами.

Кваліфікуйте дії М.

12. Порушуючи інструкцію щодо зберігання державної таємниці, конструктор заводу Т. брав документи, що містили державну таємницю, для роботи з ними вдома. Одного разу, перебуваючи в стані сп'яніння, він загубив папку з такими документами. Громадянин С. підібрав папку і показала своєму

синові. Ознайомившись зі змістом документів, останній відніс знахідку до міського управління СБУ.

Кваліфікуйте дії Т.

13. Позивач звернувся з позовом до суду до відповідача про відшкодування збитків завданих розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю, посилаючись на те, що одним з основних видів діяльності підприємства - є нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі. У цій сфері ПП "НПФ "ЛАД", самотійно, досягло безперечної якості запропонованого продукту. На Приватному підприємстві "НПФ "ЛАД" на посаді інженера – системотехніка (електронщика) працював відповідач ОСОБА_1. На початку червня 2009 року між керівництвом Приватного підприємства "НПФ "ЛАД" та ОСОБА_1 виник конфлікт, не особистого характеру, останній звільнився із займаної посади за власним бажанням. Працівниками ПП "НПФ "ЛАД" на протязі тривалого часу самотійно, використовуючи власні розумові здібності, з урахуванням практичного досвіду "виводилась формула" технічних умов по нанесенню вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі, про що свідчить документ ТУ У 28.5-22800793-001-2004 зареєстрований в Держспоживстандарті України, за N 001234 у книзі обліку N 025683601 від 30.06.2006 року. Для створення вищезазначених технічних умов, керівництвом ПП "НПФ "ЛАД" було залучено спеціалістів з відповідних галузей, які володіють необхідними знаннями. ОСОБА_1, не мав жодного відношення до створення технологічних умов по нанесенню вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі, але мав доступ до зазначеної інформації. ОСОБА_1, не володіючи тонкощами технічного процесу, розробленого ПП "НПФ "ЛАД", щодо умов по нанесенню вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі, користуючись лише інформацією, яка була ним зібрана та отримана в той час коли він працював на підприємстві, та фактично "створивши" ідентичне підприємство ТОВ "НПФ "ПОКРОВ" не може гарантувати якості товару, яке гарантує з урахуванням отриманих в процесі своєї інтелектуальної праці ПП "НПФ "ЛАД". Повідомляємо що будучи співробітником ПП "НПФ "ЛАД" гр. ОСОБА_1 підписав договір "Про нерозголошення комерційної таємниці", де зобов'язався на протязі п'яти років після звільнення, не розголошувати інформацію яку він отримував, та до якої мав доступ працюючи на ПП "НПФ "ЛАД". Проте, створивши ТОВ "НПФ "ПОКРОВ", відповідач істотно порушив умови підписаного договору.

Яке рішення по справі повинен винести суд.

14. Скласти проект захисту комерційної таємниці на підприємстві (на прикладі...):

4. Визначити дії правового характеру;
5. Визначити поетапно дії організаційного характеру.
6. Визначити дії психологічного та технічного характеру.

Для досягнення успіху реалізації проекту захисту треба визначити: що саме конкретно потрібно захищати, від кого захищати, коли, якими засобами; хто здійснює організацію і забезпечення захисту; хто здійснює оцінку ефективності і достатності захисту; яка сума витрат використовується для захисту.

Системний підхід для розв'язання поставлених питань необхідно представити у вигляді чітко формалізованої методики «OPSEC» (Operation Security).

Як додатки оформити наступні документи:

- проект договору про нерозголошення комерційної таємниці;
- угода про конфіденційність з відвідувачами підприємства;
- службова записка з пропозицією віднесення інформації до комерційної таємниці.

15. Вам довірено організувати систему захисту комерційної таємниці фірми.
Завдання:

1. Зазначте ваш підхід до вирішення вищезазначеного завдання.
2. Як впливає вихід інформації, яка складає комерційну таємницю на фінансово-економічне становище підприємства?
3. Надайте характеристику механізму захисту комерційної таємниці.
4. Які основні нормативно-правові акти України регулюють питання захисту комерційної таємниці підприємства?

16. Скласти проект Положення про комерційну таємницю підприємства із зазначеними прикладами комерційної таємниці.

17. Скласти проект договору про нерозголошення комерційної таємниці.

18. Визначте схематично порядок віднесення інформації до державної таємниці із зазначенням строку, протягом якого діє рішення про віднесення інформації до державної таємниці, та порядку засекречування інформації.

19. Скласти інформаційний лист-запит.

20. Скласти проект ліцензійного договору про нерозголошення комерційної таємниці.

КРИТЕРІЇ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

В процесі вивчення дисципліни «**Охорона державної та комерційної таємниці**» використовуються методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове оцінювання по кожному змістовному модулю;
- ректорська контрольна робота;
- оцінювання виконання КППЗ.

Підсумковий бал (100-бальною шкалою) з дисципліни «**Охорона державної та комерційної таємниці**» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КППЗ, включаючи поточне опитування)	Заліковий модуль 4 (письмовий екзамен)	Разом
10	25	25	40	100

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

ПЕРЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ
«ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ»

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. –2003 – №18-22, – Ст.144.
3. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В.К.Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
4. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Кол. авт.: Г. Л. Знаменський, В. В. Хахулін, В. С. Щербина та ін.; За заг. ред. В. К. Матузова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
5. Цивільний кодекс України. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 461.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. I. – 832 с.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2004. – 976 с.
8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. - N 40-41, 42. - ст. 492.
9. Кримінальний кодекс України // Офіційний Вісник України. – 2001. – №21. – Ст. 920.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. Додаток до №51. – Ст. 1122. Із змінами і доповненнями станом на 1 квітня 2002р. – Х.: Одисей, – 2002.
11. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради. – 2005. - N 35-36, N 37. - ст. 446.
12. Про інформацію : Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. / Відомості Верховної Ради України. – 1992, № 48. – Ст. 650.
13. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України № 537-V від 09.01.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
14. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 05.07.94р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №31. – Ст.286.
15. Про авторське та суміжні права: Закон України від 17.07.2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №13. – Ст.64.
16. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.94р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №16. – Ст.93.
17. Про службу безпеки України: Закон України № 2229-XII від 25.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – N 27. – ст. 382.
18. Про колективні договори й угоди: Закон України № 3356-XII від

1.07.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – ст. 361.

19. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України № 611 від 9.08.1993 р. // Зібрання постанов Уряду України, 1993, № 12, ст. 269

20. Звід відомостей, що становлять державну таємницю України. Затверджений наказом Голови Служби безпеки України від 1.03.01 р. № 52 // zakon.rada.gov.ua.

21. Концепція технічного захисту інформації в Україні: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 1997 р. № 1126.

22. Положення про технічний захист інформації в Україні: Затв. Указом Президента України від 27 вересня 1999 р. № 1229/99.

23. Про порядок надання, переоформлення та скасування громадянам допуску до державної таємниці: Положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001р. № 1601. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

24. Про затвердження зобов'язання громадянина України у зв'язку з допуском до державної таємниці та анкети для оформлення допуску до державної таємниці: Наказ Служби безпеки України від 18.07.2001 р. № 190. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0753-01>.

25. Про затвердження Положення про контроль за функціонуванням системи технічного захисту інформації: Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації служби безпеки України від 22.12.99 № 61.

26. Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення режиму безпеки, що повинен бути створений на підприємствах, установах та організаціях, які здійснюють підприємницьку діяльність у галузі криптографічного захисту конфіденційної інформації, що є власністю держави: Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації служби безпеки України від 22.10.99 № 45.

27. Про затвердження Положення про порядок розроблення, виготовлення та експлуатації засобів криптографічного захисту конфіденційної інформації: Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації служби безпеки України від 30.11.99 № 53.

28. Інструкція про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.98 № 1893.

29. Положення про режимно-секретні органи в міністерствах, відомствах, Уряді Автономної Республіки Крим, місцевих органах державної виконавчої влади, виконкомах Рад, на підприємствах, в установах і організаціях: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.95 № 609.

30. Про затвердження Інструкції щодо умов і правил здійснення

діяльності у галузі технічного захисту інформації та контролю за їх дотриманням: Наказ Державної служби безпеки України з питань технічного захисту інформації від 23.05.94 № 46.

31. Інструкція про умови і правила провадження підприємницької діяльності (ліцензійні умови), пов'язаної з розробленням, виготовленням, ввезенням, вивезенням, реалізацією та використанням засобів криптографічного захисту інформації, а також з наданням послуг із криптографічного захисту інформації, та контроль за їх дотриманням: Затв. наказом Ліцензійної палати України та Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України від 17.11.98 № 104/81.

Додаткова

1. Архипов О.С. Критерії визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення інформації, що охороняється державою: Монографія / О.Є. Архипов, О.С. Муратов. – К: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2011.– 195 с.

2. Андрощук Г.А., Крайнев П.П. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г.А. Андрощук, П.П. Крайнев. – К., Издательский Дом «Ин Юре», 2000. – 400 с.

3. Алексеев С. В. Правовое регулирование предпринимательской деятельности / С.В. Алексеев // Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. – 502 с. – (Серия «Dura lex, sed lex»).

4. Білоусов В.М. Інститут комерційної таємниці в законодавстві України: поняття і шляхи вдосконалення / В.М. Білоусов // Часопис Київського університету права, 2009 – №1.

5. Беспянка Г. Методологія і методика раціоналізації діловодства // Секретар-референт. – 2007. – № 12 (декабрь) – С. 9-13.

6. Беспянка Г. Раціоналізація документообігу на підприємстві // Секретар-референт. – 2007. – № 10 (октябрь) – С. 21-25.

7. Беспянка Г. Розроблення Інструкції з організації роботи з документами, що містять комерційну таємницю / Г. Беспянка // Секретар-референт. – 2007. – № 9 (сентябрь) – С. 9-116.

8. Бибик С.П., Сюта Г.Н. Ділові документи та правові папери / С.П. Бибик – Харків: ФОЛІО; 2006..

9. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005. – 378 с.

10. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій / О.М. Вінник // К.: Атіка, 2004. – 624 с.

11. Гончар І. Режим коммерческой тайны / И. Гончар // Юридическая практика. – 2005. - № 40 (406).

12. Глухівський Л. Державна таємниця та охорона прав на винаходи / Л. Глухівський // Інтелектуальна власність. – 2005. - № 9. – С. 21-23.

13. Демушкин А.С. Документы и тайна. Государственная. Личная (персональные данные). Почтово–телеграфные отправления. Религиозная. Следствия и судопроизводства. Свидетельская. Безопасности участников правосудия. Адвокатская. Служебная. Аудиторская. Записи актов гражданского состояния. Профессиональная. Врачебная. Нотариальная. Журналистская. Коммерческая. Банковская. Производства (ноу–хау) : [научное издание] / А.С. Демушкин. – М.: ООО «Городец-издат», 2003. – 396 с.

14. Диба І. Комерційна таємниця / І. Диба // Юридичний вісник України. – 2005. - № 35.

15. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: Монографія. – К.: Юридична практика, 2003. – 924 с.

16. Зенин И.А. Гражданское и торговое право зарубежных стран : Учебное пособие / И.А. Зенин. – М., Высшее образование, 2008. – 238 с.

17. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський – К.: Центр учбової літера тури, 2009. – 256 с.

18. Капіца Ю.М. Проблеми правової охорони комерційної таємниці, ноу-хау та конфіденційної інформації в праві України // Реферативний огляд діючого законодавства України та практики його застосування / Регіональний центр АПН України. – К., 2000. – С.175-199.

19. Климчук С. Проведення порівняльного аналізу законодавства у сфері інформації з обмеженим доступом України та країн_членів НАТО / С. Климчук // Юридичний радник. – 2006. – № 11. – С. 9–16.

20. Козлов С.С., Тимошенко В. А. Коментар до Закону від 21 липня 1993 р. № 5485-1 «Про державну таємницю». - М.: ТОВ «Нова правова культура», 2006 р.

21. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи / Б.А. Кормич Навч. посібник.– К.: Кондор, 2004.– 384 с.

22. Костюк В. Л., Бонтлаб В. В. Проблемні питання застосування положень щодо комерційної таємниці в трудовому договорі / // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. - № 2 (40). – С. 46 – 52.

23. Кохановська О.В. Інформація як нематеріальне благо та захист інформаційних прав згідно з Цивільним кодексом України / О.В. Кохановська // Вісник Верховного суду України. – 2005. – № 11. – С. 37–44.

24. Метод аналізу і оцінки величини можливої шкоди національній безпеці держави у сфері охорони державної таємниці / О.Г. Корченко, С.В. Казмірчук, Ю.О. Дрейс // Захист інформації. – Том 14, №3 (56). – 2012. – С. 5-18 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuuv.gov.ua/old/irn/natural/Zi/2012%203/1.pdf>

25. Мірошник Ю. Державна таємниця як складова забезпечення національної безпеки України / Ю. Мірошник // Право України. – 2004. - № 9. – С. 32 – 34.

26. Нелін О. І., Низенко Е. І., Панфілов В. М. Роль недержавних служб безпеки в захисті економічних інтересів підприємств / О.І. Нелін // К.: Поліграф-Сервіс, 2001.

27. Низенко Е. І. Організаційно-правове забезпечення, формування та реалізація державної політики в сфері безпеки підприємництва // Зб. наук. праць. — К.: Приватне право і підприємництво, 2003.

28. Низенко Э. И. Обеспечение безопасности предпринимательской деятельности: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2003. — 123 с.

29. Нікіфоров Г.К., Нікіфоров С.С. Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці / Навч.-практ. посіб. Для вищих навч. закл. — К.: Олан, 2001. — 208 с.

30. Ніколаєва Т. Конфіденційна інформація / Т. Ніколаєва // Юридичний вісник України. — 2004. - № 37.

31. Носік Ю. Міжнародно-правова охорона комерційної таємниці / Ю. Носік // Право України. — 2004. - № 11. — С. 131-135.

32. Носік Ю.В. Підстави виникнення, зміни та припинення прав на комерційну таємницю в Україні / Ю.В. Носік // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2006. — № 1. — С. 86-94.

33. Носік Ю.В. Юридичне значення ознак комерційної таємниці// Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: стан та перспективи розвитку: Збірник тез Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів (25-26 листопада 2005 року). — Київ — Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2005.

34. Пастернак М.С. Процедура віднесення інформації до державної таємниці / М.С. Пастернак // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. — 2012.— №1 (8).— С. 88-94.

35. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочинів). Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. — Харків, 2002. — 15 с.

36. Савченко А. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження / Д. Савченко. — К. : Нища школа. 2007. 736 с.

37. Самойлова О.С. Конфіденційна інформація, що є власністю держави, як різновид інформації з обмеженим доступом: актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: зб. наук. праць / О.С. Самойлова. — Х.: Вид_во Нац. ун_ту внутр. справ, 2003. — С. 84–92.

37. Самойлова О.С. Кримінально_правова характеристика передачі або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Самойлова О.С. — К., 2006. — 18 с.

38. Сляднева А. Определение понятия коммерческой тайны субъекта хозяйствования // Підприємництво, господарство і право. — 2004. - № 9. — С. 40 — 43.

39. Сляднева Г. О. Комерційна таємниця як вид інформації / Г.О. Следнева // Актуальні проблеми держави і права. — Одеса: Одеська національна

юридична академія, Юридична література. – 2003. – Вип. 18. – С. 624-629.

40. Сляднева Г.О. Поняття та ознаки комерційної таємниці суб'єкта господарювання // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса: Одеська національна юридична академія, Юридична література. – 2003. – Вип. 21. – С. 307 – 311.

41. Сляднева Г.О. Специфіка комерційної таємниці суб'єкта господарювання та її відокремлення від інших видів таємниць / Г.О. Сляднева // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. - № 3. – С. 126-130.

42. Стенюков М.В. ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ з діловодства (керівництво до складання) – М.: "Видавництво ПРИОР", 2002. – 144 с.

43. Харченко В. Комерційна таємниця: проблеми охорони за кримінальним законодавством України та напрямки її вдосконалення / В. Харченко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008.– № 6.– С.42-53.

44. Чікін С., Черненко В. Управління комерційною таємницею на підприємстві: дії організаційного, технічного та психологічного характеру / С. Чікін, В. Черненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011.– №5.– 56-64.

45. Чікін С., Черненко В. Комерційна таємниця як об'єкт управління на підприємстві / С. Чікін, В. Черненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011.– №4.– 56-61.

46. Шлапаченко В. М. Шляхи удосконалення нормативно-правового визначення державної таємниці / В.М. Шлапаченко // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2013.– №3 (13).– С. 41-43.

ГЛОСАРІЙ

Аналіз документопотоків – шлях до вивчення та раціоналізації існуючої системи управління організації.

Безпека – такий стан суб'єкта, при якому ймовірність зміни властивих цьому суб'єкту якостей та параметрів його зовнішнього середовища незначна, менше певного інтервалу.

Віднесення інформації до державної таємниці – процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього.

Державна таємниця – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані державною таємницею і підлягають охороні державою.

Державний експерт з питань таємниць – фізична особа, що здійснює відповідно віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування.

Джерела інформації – носії інформації у вигляді документів та інших матеріальних об'єктів, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи.

Довідково-інформаційний фонд – це сукупність упорядкованих первинних документів і довідково-пошукового апарату, призначених для задоволення інформаційних потреб.

Документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі.

Документообіг – це рух службових документів в установі від дати їх створення чи одержання до завершення виконання або надсилання.

Доступ до комерційної таємниці – це письмова санкція власника підприємства або уповноваженої ним особи на ознайомлення або роботу з конкретними відомостями, що складають комерційну таємницю, співробітників підприємства та представників сторонніх організацій (під представниками сторонніх організацій слід розуміти співробітників органів державної влади і управління, аудиторських структур, українських та зарубіжних партнерів, клієнтів, контрагентів, конкурентів).

Допуск до державної таємниці – оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації.

Доступ до державної таємниці – надання повноваженою посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною

інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень.

Економічна безпека – це універсальна категорія, яка відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Категорія економічної безпеки характеризує динамічну рівновагу економічної системи в часі, яка досягається в процесі її розвитку і адаптації до дій внутрішніх і зовнішніх чинників.

Засекречування матеріальних носіїв інформації – введення у встановленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом надання відповідного грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації.

Засіб захисту – засіб, застосування якого виключає або знижує дію на одного або кількох працівників небезпечних і (або) шкідливих виробничих чинників.

Захист прав – сукупність дозволених законом певних дій, прийомів, способів, що використовуються особою, право якої порушено або може бути порушено чи оспорується самостійно або шляхом звернення до компетентних органів державної влади, з метою відновлення порушеного (оспорюваного) права, припинення правопорушення чи запобігання вчиненню правопорушення та відшкодування спричиненої шкоди.

Звід відомостей, що становлять державну таємницю – акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених цим Законом сферах.

Зміст документопотоку – це склад документів, включених до нього, та склад інформації, зафіксованої в цих документах.

Інформація – це нематеріальне немайнове благо особливого роду, яке нерозривно пов'язане з життям, з його виникненням і закінченням, яке проявляється як особисте немайнове благо, як результат впливу на людину та інших суб'єктів та об'єктів права, як результат інтелектуальної творчої діяльності і як відомості про осіб, події та явища, предмети, об'єкти і процеси незалежно від форми їхнього представлення.

Інформаційні ресурси науково-технічної інформації – це систематизоване зібрання науково-технічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, нормативно-технічна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях.

Інструкція з діловодства – це правовий акт, що встановлює технологію створення або одержання документів, їхньої обробки, збереження і використання в поточній діяльності підприємства.

Категорія режиму секретності – категорія, яка характеризує важливість та обсяги відомостей, що становлять державну таємницю, які зосереджені в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях.

Конкуренція – процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для того, щоб перемогти або досягти інших цілей в боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних чи суб'єктивних потреб в рамках законодавства або в природних умовах.

Комерційна таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Конфіденційна інформація:- відомості, якими володіють, користуються або розпоряджаються окремі фізичні чи юридичні особи і які поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов;- є власністю держави і перебуває в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ до неї.

Конфіденційне діловодство здійснюється шляхом вирішення комплексу організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-пошукових заходів, спрямованих на запобігання розголошення інформації з обмеженим доступом та втратами її матеріальних носіїв.

Криптографічний захист секретної інформації – вид захисту, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо.

Міжоб'єктні служби безпеки – служби, які, як правило, спеціалізуються або на чисто режимно-охоронних послугах (охорона будівель, споруд, транспорту, окремих працівників підприємств, установ, членів їх сімей тощо), або на суто економічних, правових чи консультаційних.

Науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані провітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Науково-інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

Невизнання права – це дії учасника цивільного правовідношення, який несе юридичний обов'язок перед уповноваженою особою, які спрямовані на заперечення в цілому або у певній частині суб'єктивного права іншого учасника цивільного правовідношення, внаслідок якого уповноважена особа позбавлена можливості реалізувати своє право.

Неправомірним збиранням комерційної таємниці – добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (підприємцю).

Неправомірним використанням комерційної таємниці – впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю.

Ноу-хау – відомості про рішення у будь-яких сферах практичної діяльності (техніці, економіці, організації тощо), що допускає практичне використання та є придатним для участі в економічному обігу в силу невідомості та недоступності невизначеному колу осіб.

Номенклатура справ (далі – НС) – це обов'язковий для кожної юридичної особи систематизований перелік назв справ, що формуються у діловодстві із зазначенням строків зберігання.

Організація документообігу – загальні засади організації документообігу підприємства, констатують категорію підприємства залежно від обсягу документообігу, визначають форму організації діловодства (централізована, децентралізована, змішана), порядок реєстрації і обліку документів, створення інформаційно-пошукових систем.

Оспорювання – це такий стан цивільного правовідношення, при якому між учасниками існує спір з приводу наявності чи відсутності суб'єктивного права у сторін, а також приналежності такого права певній особі. Оспорюване право ще не порушене, але виникає невизначеність у праві, зумовлена поведінкою другої сторони щодо уповноваженого.

Охорона державної таємниці – комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв.

Порушенням права на інформацію – такий стан суб'єктивного права, при якому воно зазнало протиправного впливу з боку правопорушника, внаслідок якого суб'єктивне право уповноваженої особи зазнало зменшення або ліквідації як такого. Порушення права пов'язане з позбавленням його носія можливості здійснити, реалізувати своє право повністю або частково.

Режим секретності – встановлений згідно з вимогами Закону «Про державну таємницю» та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці.

Розголошенням комерційної таємниці – ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного

законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (підприємцю).

Розсекречування матеріальних носіїв секретної інформації – зняття в установленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом скасування раніше наданого грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації.

Система охорони державної таємниці – це організована державою сукупність суб'єктів режимно-секретної діяльності, які здійснюють, у межах визначеної законодавством компетенції, охорону державної таємниці для забезпечення національної безпеки України від загрози розголошення (витоку) державної таємниці чи/або втрати матеріальних носіїв секретної інформації в інформаційній сфері.

Схилянням до розголошення комерційної таємниці – спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (підприємцю).

Спеціальна експертиза щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею – експертиза, що проводиться з метою визначення в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях наявності умов, передбачених цим Законом, для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Ступінь секретності ("особливої важливості", "цілком таємно", "таємно") – категорія, яка характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї та рівень її охорони державою.

Технічний захист секретної інформації – вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації.

Технічні засоби захисту – це технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав.